

IEŠKANT 1410 M. ŽALGIRIO MŪŠIO LAUKO

Ričardas Dediala
Vilniaus universitetas

Sven Ekdahl. *Ieškant 1410 m. Žalgirio mūšio lauko: nauji 2014–2019 m. tyrimai su metalo iešikliais.* Vilnius: Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, 2019, 279 p. (serija „Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rūmų studijos“, t. 30). ISBN 978-609-8061-59-8

2019 m. Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai išleido žymiojo Žalgirio mūšio tyrėjo švedų istoriko Sve-
no Eriko Ekdahlio knygą, skirtą Žalgirio mūšio lauko tyrimams 2014–
2019 m. apžvelgti. Žalgirio mūšio tema itin populiari tiek Lietuvoje, tiek
Lenkijoje, todėl darbas, kuriame nagrinėjama mūšio lauko identifikavi-
mo problema, neabejotinai sulaukė nemažo susidomėjimo 2020 m. Vil-
niaus knygų mugėje. Knyga pristatoma kaip „*ankstesnių rašytinių šaltinių
tyrinėjimų sintezė, paremta ir pastarųjų metų tyrimų Žalgirio kautynių
vietovėje duomenimis*“. Taigi, knygos autoriaus tikslas – aptarti pastarųjų
metų tyrimus ir pateikti naujas įžvalgas.

Atsižvelgiant į tai, kad šiandien *žalgiristika* jau tapo bene atskira kary-
bos tyrimų tema, nes skaičiuojama daugiau nei dešimt tūkstančių istorio-
grafinių pozicijų vien šio įvykio įvairioms problemoms aptarti, nauji dar-
bai šioje srityje rizikuoja pasimesti istoriografijos jūroje. Nors Žalgirio
mūšio tema sulaukia daug tyrimų įvairiausiais su šiuo įvykiu susijusiais
aspektais, tačiau dvi temos iki šiol vis dar nuodugnai neišgvildentos ir
neišnagrinėtos – daug ko nežinoma apie mūšio eigą, ir tokių žinių nega-
lime „išgauti“ iš šaltinių todėl, kad Žalgirio mūšio specialistai nebuvo ir
iki šiol nėra linkę gilintis nei į viduramžių kariuomenių struktūrą, nei į
jos naudojimo taktiką. Reikia pabrėžti, kad tiriantiems viduramžių ka-
rybą (ypač kariuomenių struktūrą, jos organizavimą) reikia turėti daug
specialiųjų žinių. Šių žinių trūkumas neleidžia modeliuoti kariuomenių

komplektavimo klausimų ir veiksmų mūšio lauke. Antra problema – iki 2014 m. sporadiškai tirtas mūšio laukas. Galima būtų išskirti ir trečiąją problemą – tai Lenkijos istoriografijos nekritiškas požiūris į Žalgirio mūšio šaltinius, kuris šioje knygoje tampa kertiniu aspektu. Tad, atsižvelgdamas į visą „puokštę“ šių problemų, S. Ekdahlis pabandė apibendrinti 2014–2019 m. tyrimus mūšio lauke.

279 puslapių knyga išleista kietu viršeliu, keturiomis kalbomis (lietuvių, anglų, vokiečių ir lenkų). Darbas suskirstytas į 11 skyrių: 1) „Ištakos“; 2) „Pasakojimo struktūra“; 3) „2014 metai“; 4) „2015 metai“; 5) „2016 metai“; 6) „2017 metai“; 7) „Mūšio laukas surastas“; 8) „2018 metai“; 9) „Rezultatai ir perspektyvos“; 10) „Žalgirio mūšio muziejaus dilema“; 11) „Papildymas. 2019 metai. Naujas Žalgirio mūšio muziejaus mąstymas“. Priedų dalis. Knyga taip pat gausiai iliustruota: pateikti 3 žemėlapiai, 9 įvairios (senos ir naujos) mūšio schemas, 14 radinių nuotraukų, 20 radimviečių (metalo detektoriais) ir georadaru (angl. *ground penetrating radar*) žvalgytų plotų žemėlapių.

Knyga susideda iš dviejų dalių. Pirmoje dalyje S. Ekdahlis aprašo istoriografinės mūšio paieškas, pakartoja savo mūšio vietos koncepciją (ją reikėtų laikyti realiausia, nes ji pagrįsta šaltinių analize ir kritika). Antroje dalyje aptariamos mūšio vietos archeologinės paieškos. Dėl pirmosios dalies sunku būtų kritikuoti autorių, nes jis turbūt geriausias šios tematikos žinovas ir savo tyrimus yra išdėstęs gausybėje publikacijų. Atkreiptinas dėmesys į poskyrius „Tezės dėl ligšiolinių tyrimų apie kariuomenių telkimą ir išsirikavimą“ (p. 24–54) ir „Skirtingos mūšio lauko vietos“ (p. 54–68), kur autorius glaustai aptaria ir referuoja savo senesnius tyrimus, pateikdamas esminę mūšio vietos problematiką. Skaitytojams, kurie daug girdėjo apie Žalgirį, tačiau nėra įsigilinę viduramžių karybos bei istoriografinių ginčų klausimus, šie du poskyriai leis susipažinti su tuo, dėl ko istorikai daug metų laužo ietis. Trumpai tariant, tradicinė lenkų istoriografija iš esmės remiasi dar 1836 m. žymiojo Prūsijos istoriko Johannes Voigto (1786–1863) pateikta mūšio schema, kurią S. Ekdahlis pagrįstai vadina „*visų 1410 m. Žalgirio mūšio lauko žemėlapių motina*“ (p. 28). Ši schema nekritiškai 180 metų dominuoja istoriniame naratyve. Ja rėmėsi profesorius Stefanus M. Kuczinskis (1956 m.), Andrzejus Nadolskis (1993 m., 2005 m.), Marianas Biskupas (1990 m.), Andrzejus Nowakowski (2005) ir kiti. Jos esmė yra tai, kad 1410 m. liepos 15 d. lenkų ir lietuvių kariuome-

nės į mūšio vietą pajudėjo iš karinės stovyklos, įkurtos Didžiojo Damerau ežero (vok. *Großer Damerau-See*, lenk. *Jezioro Dąbrowa Wielka*) pietinia-me gale, kad galėtų pasiekti į pietryčius nuo Tanenbergo buvusį mūšio lauką. Kariuomenės išsirikiavo iš esmės tarp Tanenbergo (lenk. *Stębark*) ir Liukdvigsdorfo (lenk. *Lodwigowo*). Pagal S. Ekdahlio koncepciją, mūšio laukas buvo tarp Liukdvigsdorfo ir Griunvaldo. Tai suponuoja, kad tiek kariuomenių maršrutai iki mūšio lauko, tiek išsidėstymas mūšio lauke buvo skirtingi. Šią koncepciją pagrindė autorius keliose monumentaliose publikacijose¹. Tad didžioji knygos autoriaus kolizija tiek su Žalgirio mūšio muziejaus Stembarke valdžia, tiek su apskirtai Lenkijos istoriografija kilo dėl šios problemos sampratos. Skaitytojas galėtų paklausti, kodėl kaimyninės šalies istoriografija nenori priimti šios koncepcijos, jeigu ji pagrįsta tiek šaltinių kritika ir analize, tiek viduramžių karybos studijomis? Galima būtų atsakyti, kad tokiu atveju tektų paneigti beveik visą iki šiol egzistavusį mitologizuotą Žalgirio vaizdinį ir pripažinti, jog senieji istoriografijos grandai klydo, o toks garsus kronikininkas kaip Janas Dlugošas yra nepatikimas šaltinis analizuojant Žalgirio temą². Pastarąsias dogmas S. Ekdahlis bando sulaužyti jau nuo XX a. 7-ojo dešimtmečio, o ši knyga tapo dar vienu bandymu šią problemą ne tik pademonstruoti naudojantis kruopščiu šaltinių analizės metodu, bet ir pagrįsti materialiais įrodymais, nagrinėjant archeologinių tyrimų rezultatus.

Antroje dalyje (p. 72) autorius teigia: „Šis tekstas yra tam tikra apžvalga. Jame remiuosi savo pranešimu, skaitytu 2017 m. lapkričio 24 d.

¹ Šie darbai nagrinėjama tema būtų esminiai: Ekdahl S. Die Schlacht bei Tannenberg 1410. Quellenkritische Untersuchungen. Bd. I: Einführung und Quellenlage. Redaktion: Jürgen Vietig. Berlin 1982, 378 s.; Ekdahl S. Aufmarsch und Aufstellung der Heere bei Tannenberg/Grunwald (1410). Eine kritische Analyse // *Krajobraz grunwaldzki w dziejach polsko-krzyzackich i polsko-niemieckich na przestrzeni wiekow, wokol mitow i rzeczywistosci: tradycje kulturowe i historyczne ziem pruskich* [red. Jan Gancewski]. Olsztyn: Wydawnicza „ElSet“, 2009, s. 31–103.

² Dar 2014 m. išėjo lenkų istoriko Mareko Janickio išsamus tyrimas, kuriame įtikinamai įrodyta, kad J. Dlugošo žinia apie Jogailos kariuomenės apsistojimą prie Laubeno ežero yra nepatikima, nes J. Dlugošas prastai išmanė vietos geografiją. M. Janickio nuomone, kuri grindžiama *Cronica conflictus* teksto studija, Lenkijos kariuomenė galėjo apsistoti prie šio ežero po mūšio, bet ne prieš jį. Žr.: Janicki M. O pewnych dogmatach i kontrowersjach historiografii grunwaldzkiej. Miejsce postoju Władysława Jagiełły przed bitwą pod Grunwaldem a miejsce obozowania po niej w świetle *Cronica conflictus* i *Annales Jana Długosza* // *Średniowiecze Polskie i Powszechnie*, 2014, Nr. 6 (10), p. 202–254.

Gdanske <...> kur vyko Lenkijos ir Skandinavijos tyrimų instituto <...> konferencija. Čia nesiekama išsamumo, o kalba eina labiau apie pagrindinių krypčių išryškinimą. Didesnę apibendrinamąją publikaciją knygos forma, kurioje būtų atsižvelgta į visus aspektus, rengia dr. Szymonas Drejus ir dr. Piotras Nowakowski. Ji turėtų pasirodyti po kelerių metų. Todėl šis tekstas nėra ir išsamus atrastų artefaktų pristatymas arba su tokio tipo tyrimais susijusių klausimų ir problemų diskusija.“ Galima suprasti, kad knyga, nors ir parašyta keturiomis kalbomis bei gausiai iliustruota, iš esmės yra tik „pagrindinių krypčių išryškinimas“. Keistas leidėjų pasirinkimas. Skyrius prasideda mūšio laukų tyrimų problematika, tačiau darbe itin trūksta profesionalios istoriografijos apžvalgos, aptariant mūšių laukų archeologijos pasiekimus kaimyninėse šalyse ir apskritai šios srities mokslininkų patirtį, paieškų metodikas ir t. t. Knygoje nėra užuominų apie mokslininkų bandymus ieškoti mūšių laukų Lietuvoje, Lenkijoje, Latvijoje, Estijoje, o pateikti tik keli garsiausi pavyzdžiai. S. Ekdahlis trumpai užsimena apie mūšių archeologijos problematiką (p. 72–78), pateikdamas kelis pavyzdžius iš sėkmingų mūšių laukų paieškų Norvegijoje, kai buvo ieškoma 1163 m. ir 1177 m. mūšių laukų prie Re vietovės, 1361 m. Visbio mūšio Gotlande žuvusių karių suradimą ties *Korsbetningeno* vietove, 1322 m. Miūldorfo prie Ino (*Mühldorf am Inn*) Bavarijoje identifikuotą mūšio vietą ir nesėkmingas Azenkūro (*Azincourt*) mūšio vietos paieškas.

Regioniniu požiūriu mūšių laukų archeologija itin svarbi sritis. Kai kuriose šalyse labiau išplėtotą, kai kuriose – mažiau. Skaitant šį darbą norėtusi jį regėti ne siauros problemos fone, o bendrame mūšių laukų paieškų kontekste, kad galėtume susidaryti vaizdą apie įdirbį ir tolesnes perspektyvas. Tenka priminti, kad Lietuvoje buvo ieškota Saulės mūšio (1236 m.) vietos ir šios paieškos sulaukė išsamios publikacijos³. Taip pat

³ Baranauskas T., Zabiela G. *Saulės mūšio pėdsakų paieškos*. Vilnius: Lietuvos archeologijos draugija, 2016, 64 p. Zabiela G. Žvalgymai Ilguočiuose // Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2016 metais. Vilnius, 2017, p. 470–472; Salatkienė B. Žvalgomieji tyrinėjimai spėjamoje Saulės mūšio vietoje // Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1996–1997. Vilnius, 1998, p. 468–469.

bandyta rasti Pabaisko mūšio (1435 m.) vietą⁴, tačiau paieškos nebuvo sėkmingos, todėl nuo 2012 m. pradėta ieškoti galimų Pabaisko mūšyje žuvusių karių palaidojimo vietų⁵. Mūšio laukų archeologijos klausimas Lietuvoje⁶ ir Lenkijoje⁷ sulaukė įvairių publikacijų. Štai, pavyzdžiui, Estijoje bandoma rasti 1217 m. kronikininko Henriko Latvio ir Eiliuotoje Livonijos kronikoje minimą mūšį⁸. Europoje galima rasti kelis ryškius mūšių laukų ir mūšyje žuvusių karių palaikų paieškų pavyzdžius, kuriuos vertėtų plačiau aptarti. Galima paminėti tokius mūšius kaip 1385 m.

⁴ Vitkūnas M. Pabaisko apylinkių archeologiniai paminklai // Pabaisko mūšis ir jo epocha. Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla, 2017, p. 237–238, 254–257; Zabiela G., Baranauskas T., Kliugaitė V. Pabaisko mūšio vietos archeologiniai žvalgymai // Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2006 metais. Vilnius, 2007, p. 493–495; Bugys P. Pabaisko mūšio vietos žvalgymai // Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2011 metais. Vilnius, 2012, p. 573–574.

⁵ Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2012. Vilnius, 2013, p. 673; Vaškevičiūtė I. Gaiciūnų kapinynas // Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2012 metais. Vilnius, 2013, p. 209–212; Vaškevičiūtė I., Vitkūnas M. Gaiciūnų senkapis // Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2013 metais. Vilnius, 2014, p. 179–182; Blaževičius P. Rakaučiznos senkapis // Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2012 metais. Vilnius, 2013, p. 196–199; Blaževičius P. Rakaučiznos senkapis // Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2013 metais. Vilnius, 2014, p. 161–164; Blaževičius P. Rakaučiznos senkapis // Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2014 metais. Vilnius, 2015, p. 172–175; Vaškevičiūtė I. Pabaisko Švc. Trejybės bažnyčios šventoriaus kapai // Pabaisko mūšis ir jo epocha. Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla, 2017, p. 321–335.

⁶ Zabiela G. Mūšių vietų archeologija // Pabaisko mūšis ir jo epocha. Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla, 2017, p. 269–280; Zabiela G. Viduramžių mūšių vietų Lietuvos teritorijoje archeologinis aspektas // 1260-ieji: Durbės mūšio kontekstai. Klaipėda: Druka, 2016, p. 37–48; Vitkūnas M. Konfliktų archeologijos šaltiniai vakarų Lietuvoje priešistorės ir viduramžių kovų pėdsakai // 1260-ieji: Durbės mūšio kontekstai. Klaipėda: Druka, 2016, p. 49–72; Виткунас М., Забела Г. Военная археология в Литве: новейшие исследования // Vėsture: Avoti un cilvēki. Vėsture XXII. Daugavpils, 2019, с. 316–333.

⁷ Wrzosek J. Historyczne pole bitwy jako stanowisko archeologiczne. Wybrane problemy // Ochrona Zabytków, 2017/2, t. 70 (271), s. 79–98; Wolski K. *Polskie Pola Bitew w Świetle Archeologii: średniowiecze i okres wczesnonowożytny*. Racibórz: Wydawnictwo i Agencja Informacyjna WAW Grzegorz Wawoczny, 2008, 170 s.; Mackiewicz M. Maciejowice – archeologia pola bitwy // Muzealnictwo Wojskowe, 2013, t. 9, s. 429.

⁸ Konsa M., Leimus I., Kangert N., Mäesalu A. Searching for the battlefield – finding a silver hoard in Vanamõisa County // Archeological fieldworks in Estonia 2018. Tallinn, 2019, p. 79–92.

įvykusį Alžubarotos mūšį (Portugalijoje)⁹, 1499 m. Dornacho mūšį (Šveicarijoje)¹⁰, 1361 m. Mästerby'io mūšį (įvykusį prieš Visbio mūšį Gotlande)¹¹, 1461 m. Towtono mūšį (Anglijoje)¹². Deja, nieko konkrečiau apie šiuos ar kitus (kad ir vėlyvesnius)¹³ mūšius ir jų tyrimų istorijas knygoje nepateikta.

Reikia atkreipti skaitytojų dėmesį, kad ieškant mūšių vietų paprastai tiriama dviem kryptimis: (1) mūšio lauko vietos ir kovojusių pusių stovyklaviečių identifikavimas, (2) mūšio aukų palaidojimo vietos(-ų) identifikavimas. Kiekvienas iš šių etapų turi savo metodiką, todėl svarbu suvokti naudojamas priemonės ir tyrimų metodiką, tačiau knygoje nėra platesnio aprašymo, koku principu daromi vienokie ar kitokie tyrimai, dažniau minint patį faktą ir tyrimų dalyvius. Beje, šiam aspektui, t. y. tyrimų dalyvių įvardijimui, darbe skiriama ypač daug dėmesio. Gausiai publikuojamos tyrimų nuotraukos, pateikiami išsamūs dalyvių aprašymai, todėl kartais atrodo, kad knyga daugiau yra tyrimų metraštis, o ne metodiškas jų aprašymas.

⁹ Cuhna E., Silva A. M. War Lesions from the Famous Portuguese Medieval Battle of Aljubarrota // *International Journal of Osteoarchaeology*, 1997, vol. 7, p. 595–599.

¹⁰ Cooper C. *Forensisch-anthropologische und traumatologische Untersuchungen an den menschlichen Skeletten aus der spätmittelalterlichen Schlacht von Dornach (1499 n. Chr.)*. Daktaro disertacija. University Mainz, 2010; Leutenegger M. A. R. Nach geschlagener Schlacht: Kein „einzig Volk“ von Siegern; Das Schicksal der Beute von Dornach // *Jahrbuch für Solothurnische Geschichte*, Bd. 72, s. 219–245.

¹¹ Projekto tinklalapis: <http://www.masterby1361.se/> [žiūrėta 2020-04-20].

¹² Sutherland T., Schmidt A. Towton, 1461: An Integrated Approach to Battlefield Archaeology // *Landscapes*, 2003, 4(2), p. 15–25; Sutherland T., Holst M. Demonstrating the value of battlefield archaeology – war graves on ‘Towton field’: their location and excavation // *Schlachtfeld und Massengrab: Spektren Interdisziplinärer Auswertung von Orten der Gewalt (Zossen)* [S. Eickhoff & F. Schopper (eds.)], 2014, p. 87–95; Sutherland T. Conflicts and Allies: Historic Battlefields as Multidisciplinary Hubs – A Case Study from Towton AD 1461 // *Arms & Armour*, 2012 vol. 9, No. 1, p. 69–82; Holst M., Sutherland T. Towton Revisited – Analysis of the Human Remains from the Battle of Towton 1461 // *Schlachtfeld und Massengrab: Spektren Interdisziplinärer Auswertung von Orten der Gewalt (Zossen)* [S. Eickhoff & F. Schopper (eds.)], 2014, p. 97–129.

¹³ Homann A. Battlefield Archaeology of Central Europe - With a Focus on Early Modern Battlefields // *Historical Archaeology in Central Europe*. Society for Historical Archaeology, Nr. 10, p. 203–230.

S. Ekdahlis chronologiškai pasakoja apie tyrimus nuo 2014 iki 2019 m. Šis pasakojimas tampa tikru detektyvu, nes netikėtai į mokslinį tekstą įsilieja ryški intriga, kai, autoriaus teigimu, 2016 m. spalio mėnesį Žalgirio mūšio muziejus nustojo su juo bendrauti, nes, anot S. Ekdahlis, 2014 m. ir 2015 m. švedų istoriko publikacijos¹⁴ sukėlė aršią Žalgirio muziejaus direkcijos (Szymono Drejaus ir Piotro A. Nowakowskio) reakciją ir 2017 m. rugpjūčio mėn. S. Ekdahlis buvo informuotas, kad su juo nutrauktas bendradarbiavimas (p. 146–150). Įdomu, kad autorius knygos priede pateikia visą susirašinėjimo su Žalgirio muziejaus direkcija (p. 251–253) medžiagą. Šia prasme ši knyga yra puiki iliustracija, kas nutinka, kai mokslas susiduria su tikėjimu (ar mitu) ir akademinėi diskusijai vietos lieka nedaug.

Autorius apibendrina, kaip kito archeologinių žvalgymų vietos per minėtus metus, atsižvelgdamas į rastus radinius, ir įtikinamai parodo, kad istoriografijoje vyraujanti mūšio vieta visiškai neperspektyvi. 2014 m. rezultatai parodė, kad į pietus nuo Tanenbergo (lenk. *Stębark*) radiniai buvo itin skurdūs (4 strėlių antgaliai, 2 peiliai, 3 žąslai, 1 pentinas) (p. 96), todėl muziejaus vadovybė keitė poziciją dėl vietos ir 2015 m. buvo tirtos vietos, artimesnės S. Ekdahlis nurodytai mūšio vietai piečiau ir ryčiau nuo Žalgirio (lenk. *Grunwald*) kaimo. Tyrimų metu buvo rasti 374 radiniai (ypač daug XV a. datuojamų radinių) (p. 108–110). Šie tyrimai, nepaisant techninių kliūčių, parodė, kad S. Ekdahlis siūloma vieta (tarp Žalgirio ir Liudviksdorfo) yra daug realesnė ir duodanti rezultatų (p. 114, 27 žemėlapis), o daugiausia radinių rasta toje vietoje, kur, anot švedų tyrėjo, kovėsi Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto daliniai (p. 118). 2016 m. tyrimai buvo taip pat sėkmingi, kaip pastebi knygos autorius, „2014–2016 m. paieškos vis dažniau buvo perkeliamos iš rytų į vakarus ir taip vis labiau atitiko mano tyrimo išvadas“ (p. 132). Šių tyrimų rezultatai parodė, kad dauguma arbaletų ir kitokių strėlių antgalių bei kitų ginklų dalių buvo rasta laukuose tarp Žalgirio ir Liudviksdorfo (p. 136). Tais

¹⁴ Ekdahl S. Archäologische Grabungen bei Grunwald (Tannenberg, Žalgiris) in den Jahren 2014 und 2015 // Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos atodangos. Profesorius Mečislovas Jučas 90-mečio jubiliejui skirtas mokslinių straipsnių rinkinys, sudarytojai Vydas Dolinskas, Rimvydas Petrauskas, Edmundas Rimša, Vilnius: Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, 2016, s. 175–205; Ekdahl S. Punkt zwrotny bitwy pod Grunwaldem // *Mówią wieki*, 2015, Nr. 7, s. 8–12.

pačiais metais su lietuvių komanda buvo ieškoma masinių palaidojimo vietų. Georadaru buvo pastebėta 17 žemės pakitimų, kurių kilmę galėtų išaiškinti tik archeologiniai tyrimai. 2017 m. tyrimai vyko jau knygos autoriui nedalyvaujant. Laukuose į šiaurės rytus nuo Liudviksdorfo nieko esminio nebuvo rasta. Įdomu ir tai, kad Žalgirio muziejaus vadovybė tais metais uždraudė dalytis informacija ir televizijai, radijui, laikraščiams nebuvo pateikta jokių išsamesnių žinių apie radinius (p. 158). Daugiausia radinių rasta prie kelio į vakarus nuo Liudviksdorfo. Kaip teisingai pastebi S. Ekdahlis, „*kyla klausimas, kiek ilgai to reikės laukti ir kaip radinių aiškinimas derės su esmine koncepcija*“. 2018 m. ir 2019 m. tyrimai parodė, kad senoji hipotezė dėl mūšio vietos galutinai gali būti pamiršta, nes tiek istoriniai, tiek archeologiniai tyrimai liudija, kad S. Ekdahlio hipotezė yra pagrįsta. Knygos autorius ironiškai šią situaciją vadina „Žalgirio mūšio muziejaus dilema“, kuri pasireiškia Žalgirio muziejaus vadovybės nenoru pripažinti daugelio anksčiau padarytų klaidų ir neteisingų sprendimų. Pažymėtina, kad bus įdomu ne tik knygos autoriui, bet ir visiems žalgiristika besidomintiems, kaip bus pristatomi visi šie rezultatai, ar keisis ortodoksinis mąstymas ir į Žalgirio mūšio tyrimus bus pradėta žiūrėti tik per mokslo prizmę.

Norėčiau atkreipti dėmesį į kelias šios knygos problemas, kurios negali būti ignoruojamos. Didžiausia „Ieškant 1410 m. Žalgirio mūšio lauko: nauji 2014–2019 m. tyrimai su metalo iešikliais“ problema yra ta, kad, aptarus mūšio vietos, kariuomenių išdėstymo klausimą, referuojant į senesnes publikacijas bei plačiai pristacius archeologinių žvalgymų rezultatus, nemanduota sugretinti S. Ekdahlio siūlomo kariuomenių išsirikiavimo žemėlapiu (p. 43, 44) ir radinių žemėlapių (p. 96, 111, 114). Tai būtų leidę vizualiai susidaryti aiškesnę vaizdą, kieno koncepcija – S. Ekdahlio ar Lenkijos istoriografijoje dominuojanti – labiau pagrįsta. Nėra bendro žemėlapiu, kuris parodytų radinių, priskiriamų mūšio epochai, paplitimą. Tokiu atveju aiškiai galėtume palyginti, kur gausiau rasta radinių – tradiciniame lauke ar S. Ekdahlio siūlomoje vietoje. Taip pat dauguma radinių nuotraukų demonstruojamos netinkamai (jie suinventorinti ir sudėti į maišelius), todėl skaitytojui sunku susidaryti bendrą radinių komplekso vaizdą.

Taip pat verta atkreipti dėmesį į keistus maketavimo ir teksto redagavimo sprendimus. Sunku pasakyti, kodėl leidykla pasirinko teksto

maketavimo būdą, kai paliekama daug tuščios erdvės viršutinėje dalyje, kur dažniausiai pateikiamos schemos, nuotraukos ir kt., nes neracionalus teksto išdėstymas dirbtinai išpūtė knygos apimtį iki 279 puslapių, tad, jeigu tekstas būtų rašomas dažniausia paliekamoje tuščioje viršutinėje dalyje (kuri paprastai užima apie pusę lapo), knyga išeitų gerokai mažesnė. Atsižvelgiant į tai, kad per du lapus pateikiami tekstai keturiomis kalbomis, skaitomoji dalis sudaro tik ketvirtį lapo. Taip pat keistas bandymas skliausteliuose kas kartą aiškinti vietovardžius nuolat kartojant, pavyzdžiui, „Žalgiris“ (lenk. *Grundwald*, vok. *Grünfelde*), tad bet kur tekste, kur yra žodis „Žalgiris“, rasime patikslinimą dviem kalbomis. Tai taikoma ir kitoms geografinėms sąvokoms, pvz., Didysis Ažuolynės¹⁵ ežeras (vok. *Großer Damerau-See*, lenk. *Jeziro Dąbrowa Wielka*), Tanenbergas (vok. *Tannenber*, lenk. *Stębark*, dabar liet. *Stembarkas*), Liukdvigsdorfas (vok. *Ludwigsdorf*, lenk. *Łodwigowo*, dabar liet. *Lodvigovas*) ir t. t., nors istoriografijoje priimta, kad, vieną kartą patikslinus vietovę, vėliau kas kartą to daryti nebereikia. Tai vėlgi gerokai išplėtė ir apsunkino tekstą. Skaitytojas gali pasigesti apibendrinančio teksto knygos gale, kuris šiuo atveju yra daugiau konstatuojamojo pobūdžio, bet ne kompleksiskai apibendrinantis viską, kas buvo parašyta dėstomojoje dalyje.

Nepaisant šių smulkių recenzijos autoriaus pastabų, reiktų pasakyti, kad šis darbas, nors, atrodo, šiek tiek skubotai parašytas, tikrai papildys negausią viduramžių mūsų paieškų istoriografiją ir pademonstruos Žalgirio mūsų (ar bet kokių kitų mūsų) besidomintiems skaitytojams, kaip profesionali mokslinė koncepcija, paremta griežta šaltinių kritika, giliu problemos išmanymu, gali sugriauti didelį, bet trapų istorinį mitą.

¹⁵ Šis ežeras rašomas kaip „Damerau“ arba „Dambrovos“, tačiau „Ažuolynės“ variantas lietuvių istoriografijoje nėra įprastas.